

SENGIRĖ

Rež. Mindaugas Survila

mokausi
iš kino

Virtuali
salė

Metodinė
medžiaga

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Parengė medijų specialistė Gintė Žulytė

Rekomenduojama 1–12 kl. mokiniams

Temos: Lietuvos gamta, sengirės, ekologija, tvarumas, aplinkosauga, dokumentinis kinas.

Projektu „Lietuvių autorių filmų sklaida „Mokausi iš kino“ interneto platformoje“ siekiame žiūrovus paskatinti pažvelgti į filmą kaip į autorinį kūrinį^[1], kurio kūrybinis procesas susideda iš daugybės kino režisieriaus (-ės) asmeninių kūrybinių pasirinkimų, patirčių ir sprendimų. Jis (-i) išvysto savitą autorinį braižą, apimantį estetinę, teminę, psichologinę ir technologinę dimensijas. Filmo autoriaus (-ės) meninę viziją neretai padeda vystyti ir išpildyti kūrybinės grupės nariai: scenaristas (-ė), kino operatorius (-ė), dailininkas (-ė), aktoriai (-ės) ir kt.

Rež. Mindaugas Survila

Autorinis braižas

Dokumentinių filmų kūrėjas Mindaugas Survila nuo mažens mėgo stebėti ir fotografuoti gamtą, todėl baigęs mokyklą pasirinko biologijos studijas. Dar būdamas studentu, jis savarankiškai ėmė mokytis operatorystės ir netrukus sukūrė savo pirmąjį filmą „Susitikimas su žuvininkais“. Apie erelius žuvininkus pasakojantis dokumentinis filmas 2007 m. buvo pripažintas geriausiu filmu apie Lietuvos gamtą ir apdovanotas Petro Abukevičiaus premija^[2]. Antrojo Mindaugo Survilos filmo herojais tapo Budos miške, netoli Kariotiškių sąvartyno, gyvenantys žmonės. Sociologės Donatos Petružytės prašymu jis nuvyko į sąvartyną rinkti vaizdo medžiagos sociologiniam tyrimui. Sąvartyno vaizdai ir atliekų rinkėjai taip pakerėjo Survilą, kad jis nusprendė užmegzti su jais glaudų ryšį, kamera fiksuoti išskirtinį gyvenimą visuomenės paribiuose ir sukurti dokumentinę poemą „Stebuklą laukais“. 2012 m. „Sidabrinės gervės“ apdovanojimuose ji išrinkta geriausiu dokumentiniu ilgametražiu filmu. Sulaukęs pripažinimo kino bendruomenėje, režisierius-operatorius toliau tobulino operatorystės įgūdžius, dažnai asistuojamas šviesaus atminimo kino operatoriumi Audriui Kemežiui, kurį galima vadinti Mindaugo Survilos mokytoju.

[1] Apie kino režisierių kaip apie autorių prabilo prancūzų kino teoretikas André Bazin, vėliau šį požiūrį išplėtojo kino kritikas ir režisierius Alexandre Astruc (įvesdamas „kamerono-rašiklio“ sąvoką) bei kino režisierius ir teoretikas François Truffaut ir kiti prancūzų Naujosios bangos atstovai. Galiausiai amerikiečių kino kritikas Andrew Sarris suformavo autorinio kino teoriją.

[2] Petras Abukevičius – lietuvių kino operatorius, scenaristas ir režisierius, išgarsėjęs savo filmais apie gamtą. Jo premija skiriama kūrėjams, sukūrusiems geriausią metų filmą apie gamtą.

Dokumentinis filmas „Sengirė“ – trečiasis režisieriaus-operatoriaus kūrinys. Jis kurtas 4 metus, jam ruošiasi dar apie 8 metus, nufilmuota apie 400 valandų medžiagos, filmo pasirengimo etape savo ekspertinėmis žiniomis talkino daugybė gamtininkų. Mindaugas Survila prisipažįsta, kad sukurti filmą, kuris įkvėptų žmonėse meilę ir pagarbą seniesiems miškams, svajojęs dar penktoje klasėje. Savo svajonę kūrėjui pavyko paversti tikrove – „Sengirė“ tapo vienu iš žiūroviškiausių filmų Lietuvos kino istorijoje. Filmą liudija apie režisieriaus-operatoriaus ir biologo gebėjimą kantriai stebėti gamtą bei leisti jai skleisti ekrane be išankstinių interpretacijų ir personifikacijos. Jo nufilmuoti planai yra it laiko „inkliuzai“, kuriuose lėtai „sruvena“ neišmatuojamas sengirės laikas. Kino kritikas Gediminas Kukta įžvelgia ne tik jų informacinę, bet ir poetinę vertę: „Režisierius ir operatorius Survila pirmiausia yra talentingas biologas ir stebėtojas, žiūrovui nematomą sengirės pasaulį priartinantis iki stulbinančių mastelių, kur telpa ir pažintinės intencijos, ir poezija“^[3]. Pasinerti į senųjų miškų pasaulį žiūrovą kviečia ne tik filmo vaizdai, bet ir garsai. Filmą garso takelis – miško simfonija, kurioje susilieja gausybė gyvūnų ir gamtos reiškinių garsų. Daugumą jų įrašė Mindaugas Survila, o į vientisą garso takelį juos apjungė garso režisieriai Saulius Urbanavičius ir Jonas Maksvytis. Ne visi filmo garsai yra sinchroniniai: pvz., ekrane matydamas mašalus, žiūrovas taip pat girdi gulbių giesmininkų balsus. Taigi „Sengirės“ garso takelis – tankus „audinys“, kuriame, kaip ir ekosistemoje, viskas glaudžiai susiję ir persipynę.

Filmo pasakojimas struktūrą įgijo jau montažo metu. Šiame kūrybiniame etape labai svarbus buvo montažo režisieriaus Danieliaus Kokanauskio ir Mindaugo Survilos tandemas. Šie kūrėjai kartu sukūrė unikalią filmo erdvę – vientisą sengirę, sujungdami sengirių lopinėlius, nufilmuotus įvairiose Lietuvos geografinėse vietovėse. Kadangi filme nėra balso už kadro, čia savo istoriją pasakoja pati gamta, pakludama metų laikų kaitai. Žiūrovai žvalgosi po sengirę žiemą, pavasarį, vasarą ir rudenį, nusileidami iki jos požemių ir pakildami iki medžių viršūnių – ten, kur žmogaus akis retai užklysta – ir liudija besisukantį sengirės amžinybės ratą.

Dalis už filmą „Sengirė“ gautų pajamų buvo skirta pirmiesiems sengirės tapsiantiems miško sklypams įsigyti ir „Sengirės fondui“ įsteigti. „Tolimesnė fondo veikla remiasi privačiai paaukotomis lėšomis, skiriamomis miško sklypų įsigijimui. Taip miškai bus apsaugomi nuo kirtimų bei įkuriama pirmoji Lietuvoje, visuotinai lankytina sengirė.“^[4]

[3] Gedimino Kuktos recenzija „Sengirės idilė“ žurnale „Kinas“: <https://www.zurnalaskinas.lt/musu-kinas/2018-06-01/Sengire>.

[4] „Sengirės fondo“ interneto svetainė: <https://sengiresfondas.lt/>.

Apdovanojimai

2018 m. „Sidabrinės gervės“ apdovanojimuose dokumentinis filmas „Sengirė“ buvo apdovanotas už metų geriausią operatoriaus darbą (operatorius Mindaugas Survila) ir profesinę meistrystę (garso režisieriai Saulius Urbanavičius ir Jonas Maksvytis). Tarptautinė filmo premjera įvyko Amsterdamo tarptautiniame dokumentinio kino festivalyje (IDFA), kuriame filmas įtrauktas į konkursinę debiutų programą. Jis taip pat apkeliavo daugybę kitų tarptautinių kino festivalių bei juose pelnė apdovanojimų. (Pvz., Italijos Lessinia filmų festivalyje „Sengirė“ pripažintas geriausiu filmu).

Kino režisierius Mindaugas Survila apie filmą „Sengirė“

„Nuo vaikystės turėjau savo rojų – tai buvo miškas, graži pelkė. Penktokas eidavau apie keturis kilometrus į mišką tiesiog pabūti. Ten jausdavausi geriau, nei būdamas tarp žmonių. Bet vieną dieną atėjęs pamačiau, kad mano rojaus nebėra – medžiai buvo iškirsti, plytėjo dykynė. Apėmė bejėgystės jausmas...“^[5]

„Aš augau miške ir visą laiką svajojau sukurti filmą apie sengires, kurių beveik nebeliko. Norėjau papasakoti apie mišką, kaip aš jį matau. <...> Praktiškai viską nufilmavau pats. Kai kada medžiuose praturpėdavau po 23 valandas. Visą laiką laikyti kamerą rankoje ir laukti yra labai sudėtinga. Tačiau tik žmogiškoji klaida – koks rankos virptelėjimas ar judesys – gali padovanoti nuostabiausią kadra. Žmogaus ranka – tai ne robotas, kuris viską tiksliai atlieka pagal programą.“^[6]

„...Manęs kažkas anksčiau klausė, kodėl tu kitų operatorių nepaprašai. Sakau, tai kaip aš galiu operatoriaus paprašyt, kad jis liptų į medį kokių dvidešimt trijų metrų aukštyje ir sėdėtų ten dvidešimt tris valandas. Aš nežinau tokių žmonių, kurie taip galėtų. Taip ir gavosi, kad aš pats vienas filmavau.“^[7]

„Iš pat pradžių reikėjo nusistatyt, ką mes norim, kokias tiksliai rūšis parodyt iš tų sengirių. Po to, dirbant su mokslininkais, reikėjo išsiaiškinti tikslas vietas, kur tos rūšys gyvena, <...> išmokyti, kaip prie jų prieiti. <...> Filmuojant svarbiausias dalykas buvo, kad nepakenkt rūšiai. <...> Jeigu galim pakenkt, tai iš vis nefilmuot. Po to užtruko pačios įrangos kūrimas.“^[8]

„Kai kūrėm patį filmą <...>, mes nenorėjom pataikauti žiūrovams, pastoviai laikyt dėmesį, pastoviai dirbti dėl žiūrovo. Ir aš manau, kad greičiausiai tas ir suveikė, kad mes niekam nepataikavom, o kūrėm taip grynai, kaip mums atrodė.“^[9]

[5] Skirmantės Javainytės straipsnis „Survila apie pasaulinį pripažinimą pelniusį filmą „Sengirė“: visi stebisi, kokius nuostabius miškus turime, bet tenka paaiškinti, kad tai tik pasaka“ interneto portale delfi.lt: <https://www.delfi.lt/grynas/gamta/survila-apie-pasaulini-pripazinima-pelniusi-filma-sengire-visi-stebisi-kokius-nuostabius-miskus-turime-bet-tenka-paaiskinti-kad-tai-tik-pasaka-95212853>.

[6] Straipsnis „Niujorko dokumentinių filmų festivalyje pristatytas M. Survilos filmas „Sengirė“ interneto portale 15min.lt: https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/niujorko-dokumentiniu-filmu-festivalyje-pristatytas-m-survilos-filmas-sengire-286-1060704?utm_medium=copied.

[7] Šarūno Meškio pokalbis su filmo „Sengirė“ režisieriumi Mindaugu Survila „Ketveri metai paslaptingame miške“ „Lietuvos ryto“ televizijos vaizdo įrašė: <https://tv.lrytas.lt/zinios/lietuvos-diena/2018/04/18/news/filmo-sengire-rezisierius-mindaugas-survila-pasakoja-apie-kurybini-procesa-6011960>.

[8] Ten pat.

[9] Ten pat.

Klausimai filmui „Sengirė“ aptarti

Po filmo premjeros žiūrovai tampa savotiškais filmo bendraautoriais. Žinoma, jie neturi teisės jo keisti, platinti arba žiūrėti nelegaliai, tačiau pažvelgia į jį savitu žvilgsniu ir susidaro apie jį asmeninę nuomonę. Todėl filmo aptarimas po peržiūros visada praturtina auditoriją, padeda atverti naujas perspektyvas, pastebėti pražiūrėtas detales, išgirsti netikėtas mintis ir kt.

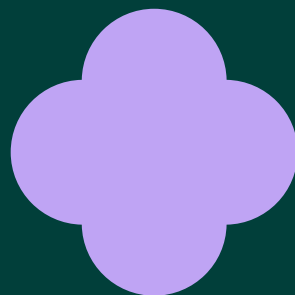
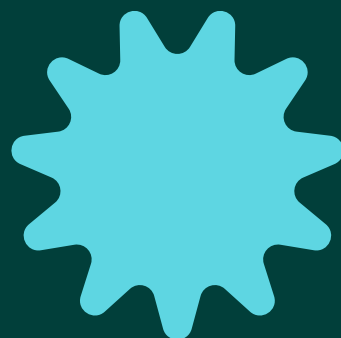
Diskusijai apie filmą „Sengirė“ rekomenduojame šiuos klausimus:

- 1) Kaip manote, kodėl kino režisieriui ir operatoriui Mindaugui Survilai buvo svarbu sukurti filmą apie sengires?
- 2) Kaip jūs apibūdintumėte sengirę? Kas tai yra?
- 3) Kaip manote, kiek metų buvo kuriamas šis filmas? Kiek valandų filmavimo medžiagos buvo nufilmuota? Kodėl, kurdamas filmą, Mindaugas Survila praleido tiek daug laiko? Kas jam talkino besirengiant filmavimams ir jau nufilmavus filmą? Ar jis filmavo vienas?
- 4) Kuo šis filmas skiriasi nuo kitų jūsų matytų filmų apie gamtą?
- 5) Kaip manote, kodėl filmo režisierius-operatorius atsisakė filme balso už kadro? Kaip jis keistų filmą?
- 6) Ar filme skamba muzika? Nuomonę pagrįskite. Kokius garsus girdite filme? Galbūt kai kuriuos iš jų atpažinote? Kaip manote, ar visada girdite tai, ką matote (pvz., žiūrėdami į mašalus, girdite jų garsus)?
- 7) Ar galima filmą „Sengirė“ pavadinti informaciniu šaltiniu? Jei taip, kokios informacijos jis jums suteikė? Kokie vaizdai jums labiausiai įsiminė? (Ar juose rodomi augalai, gyvūnai ar / ir gamtos reiškiniai?) Kodėl būtent šie filmo kadrai išliko jūsų atmintyje?
- 8) Ar ekrane vaizduojama viena sengirė ar daug įvairių Lietuvos sengirių lopinėlių? Kas padeda filmo vaizdus susieti į vieną visumą (pvz., muzika, filmo struktūra ar kt.)? Kokia šio filmo struktūra?
- 9) Kaip manote, ar pagrindinis filmo tikslas yra suteikti informaciją? Kokie kiti jo tikslai?
- 10) Ar pavadintumėte filmą „Sengirė“ dokumentine poema? Nuomonę pagrįskite.
- 11) Ar teko girdėti apie „Sengirės fondą“? Kokia jo misija? Pasidomėkite jo veikla ir aptarkite klasėje, kaip prie jos galėtumėte prisidėti.

Virtuali salė

Vaidybiniai, dokumentiniai ir
animaciniai lietuvių autorių filmai
jūsų klasėje!

www.mokausiiskino.lt

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA